

Vinterbyg som alternativ til triticales

af Jesper Hansen

Efter en årrække med gode erfaringer mht udbytte, afsætning og dyrkningssikkerhed i vintertriticales, var arealet i 2009 steget til ca. 5.900 ha. I 2010 faldt arealet til ca. 1.070 ha – et fald på over 80%. Dette skyldtes, at de sorter der blev anvendt i 2009 blev meget hårdt angrebet af gulrust. Resultatet af dette blev udbytter på helt ned til 500 kg/ha eller lavere - svarende til mellem 10 og 30% af normale udbytter. I 2011 steg arealet med ca. 800 ha til knap 1.900 ha, da udbuddet af gulrustresistente triticalesorter steg. I efteråret 2011 blev arealet igen øget, efter nogle fine udbytter og intet eller kun meget lave angreb af gulrust i 2011.

Nu begyndte troen på vintertriticales at vende tilbage, men det skulle vise sig at blive en brat opvågning. I foråret 2012 var en stor del af vintertriticalesen meget hårdt angrebet af gulrust. Mange turde ikke lade triticalesen stå og såede derfor en vårafgrøde i stedet. Arealet med vintertriticales har derfor været meget lavt i 2012 - formentlig lavere end i 2010. Der er heller ikke mange, der har sået vintertriticales med henblik på høst i 2013.

Til gengæld er vinterbygarealet steget i samme periode. Arealet blev således fordoblet – fra 355 ha i 2009 til 795 ha i 2010, da flere prøvede det som alternativ til triticales. Det har tilsyneladende heller ikke været den helt store succes, da arealet faldt til 585 ha i 2011. Dette fald skete først og fremmest i Midtjylland og Syddanmark (sydlige Jylland og Fyn). En forklaring på dette kan være at vinterbyg klarer sig dårligere på sandjord end flere af de andre kornsorter. Især man-

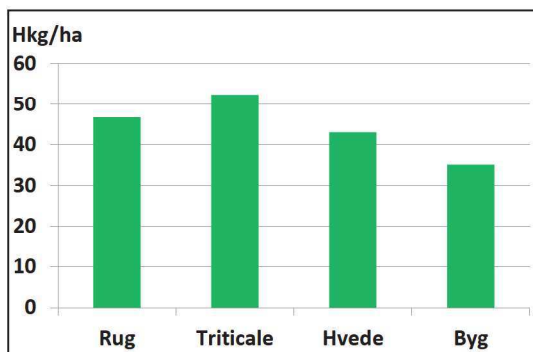

ganmangel som ofte optræder på lette jorder er vinterbyg meget følsom overfor.

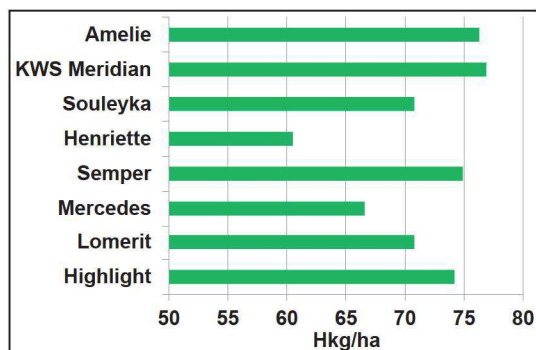
I Nordjylland var arealet uændret fra 2010 til 2011, mens stigningen fortsatte i Østdanmark, så arealet kom op på knap 140 ha i 2011, svarende til en tredobling i forhold til 2009. Vinterbygarealet har formentlig været endnu højere i 2012 og bliver det sikkert også i 2013. Stigning i vinterbygarealet i Nordjylland og i Østdanmark falder meget godt i tråd med, at det også er her de bedre jorder findes.

Men hvorfor dyrkes der generelt ikke mere økologisk vinterbyg i Danmark? En forklaring på dette kan være nogle gamle forsøgsresultater fra 1999 og 2000. De viser et signifikant lavere udbytte i vinterbyg end i både rug, hvede og triticales. Resultaterne er gengivet i figur 1.

Der er dog flere kritikpunkter i forhold til disse resultater. For det første er det et gennemsnit af alle jordtyper - lige fra JB1 til JB 6. Vinterbyg egner sig som nævnt ikke til sandjord. For det andet er forsøgene generelt sået for sent i forhold til det optimale. Vinterbyg skal sås omkring den 20. september. For det tredje er tildeling af gødningen sket alt for sent i flere af forsøgene – ofte i slutningen af april og i et tilfælde helt hen i maj. Vinterbyg skal færdiggødes i første uge af april. For det fjerde er vinterbyg følsom overfor manganmangel hvilket oftest optræder på lettere jorder. Pakning/tromling er derfor vigtig. En sprøjtning med mangansulfat allerede om efteråret, kan i nogle tilfælde også være aktuel.

Figur 1. Udbytte i vintersædarterne. 6 Økologiske Landsforsøg 1999 og 2000

Figur 2. Vinterbygudbytter 2012 fra et tysk økologisk forsøg, Futterkamp (Schleswig-Holstein). Kilde: Landwirtschaftskammer Nierdersachsen, Fachbereich Ökologischer Landbau.

Sammenligningen af udbytterne i ovenstående forsøgsserie er efter min mening derfor ikke helt fair. Fra praksis ved vi da også, at der godt kan høstes fornuftige udbytter i vinterbyg på mellem 40 og 60 hkg/ha, når dens krav til dyrkning overholdes. Dette bekræftes til fulde af tyske økologiske forsøg med vinterbyg. I figur 2 er udbytteresultater 2012 for 8 vinterbygssorter vist. Vær opmærksom på, at der er tale om et enkelt forsøg.

Med udbytter på mellem 60 og 77 hkg/ha i ovenstående forsøg, er der ingen tvivl om at potentialet er til stede. Alle ovennævnte sorter er 6-radede og er bl.a. valgt ud fra deres kraftigere vækst og dermed bedre konkurrenceevne. Gennemsnitsudbyttet for de to målesorter Mercedes og Lomerit var i 2012 på 68,7 hkg/ha. Det tilsvarende gennemsnit var i 2010 og 2011 på hhv. 70,2 og 52,2 hkg/ha. To ud af tre år med et udbytte omkring 70 hkg/ha er yderst tilfredsstillende.

Dyrkning af vinterbyg har også andre fordele i et økologisk sædskifte. For det første giver det en bedre arbejdsfordeling i høst og som oftest en god og tør vare, samt mulighed for bjærgning af tør halm. For det andet giver det mulighed for tidlig etablering af efterafgrøder og dermed mulighed for at anvende kvælstofsamlende arter. For det tredje giver en tidlig og god etablering af efterafgrøder bedre bekæmpelse af ukrudt. Jeg vil ikke anbefale at anvende vinterbyg for at løse store problemer med rodukrudt, men lade den indgå som en del af en samlet bekæmpelsesstrategi på bedriften.

Nu er der kun nævnt fordele ved dyrkning af vinterbyg. Der er selvfølgelig også ulemper. Den forholdsvis tidlige såning kan give problemer med ukrudt. En ukrudtsbehandling i efteråret kan derfor være påkrævet. Under alle omstændigheder skal det sikres at man får en hurtig og tæt fremspiring af vinterbyggen. For det andet kan det nogle steder være vanskeligt at tilføre gødning tidligt nok med de maskiner, der anvendes til udbringning af gylle. For sen gødskning vil uværgerligt medføre udbyttetab og større kørselsskader. Da vinterbyg ofte skal tilføres mangan, er der den dårlige signalværdi, der kan være i at have en sprøjte til at køre rundt i marken selvom det kun er mangan der anvendes.

Konklusionen er efter min mening dog at vinterbyg har sin berettigelse i det økologiske sædskifte, og at man bør overveje fordele og ulemper ved dyrkning på sin egen bedrift. Pt. er sortsudvalget ikke stort. Hidtil har der ikke været økologisk vinterbygudsæd til rådighed, men der er fremavlsarealer udlagt til høst 2013. Jeg forventer derfor at økologisk vinterbygudsæd vil være til rådighed til næste år. Alternativ kunne det være interessant at importere nogle af de tyske sorter.

